

РОЗДІЛ IV. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ПІДТРИМКИ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ

УДК 374+004.9

Кобиш А. А.,
Островська А. Л.

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Розглянуто практичні кроки забезпечення педагогічних умов розвитку інноваційного середовища школи в умовах дослідно-експериментальної роботи. Висвітлено шляхи реалізації використання мережевих ресурсів в управлінській діяльності, організації навчально-виховного процесу, системі підвищення професійної майстерності педагогів.

Ключові слова: інформаційно-освітнє середовище, екологізація освіти, інформаційно-комп'ютерні технології, мережеві ресурси.

Постановка проблеми. Переорієнтація змісту сучасної освіти – питання не так про «обсяг» знань, умінь і навичок, що мають засвоїти учні, як про самі підходи до побудови нової педагогічної парадигми, інтегрованої в певну органічну цілісність проблеми довкілля, економіки та суспільства [3]. Спеціальним завданням екологічної освіти, яка вважається складовою освіти для сталого розвитку, є сприяння розвитку різноманітних соціально-педагогічних технологій і прийомів формування в особистості відповідального ставлення до природного середовища [2], екологічного мислення. Як відомо, сталий розвиток задовольняє потреби сучасного суспільства, але не загрожує здатності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [1]. Особливості вибору методик екологічної освіти підлітків висвітлено в низці праць (І. Зверева, А. Захлебного, І. Суравегіної та ін.). Багато дослідників у царині екологічної освіти та виховання приділили увагу проблемі та методиці формування екологічної культури (Н. Єфіменко, І. Костицька, Л. Лук'янова, В. Маршицька, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, С. Совгіра, Г. Тарасенко та ін.).

Екологічна освіта і виховання мають безпосередній зв'язок із процесами державотворення та національного відродження України, тому завдання школи полягає у формуванні в підростаючого покоління вмій і навичок мислити та діяти по-новому, з почуттям екологічної відповідальності. А це можливо лише за умови переорієнтації кожного вихованця на самопізнання і саморозвиток, самореалізацію й самостійність. Одним із важливих чинників ефективності навчально-виховного процесу є максимальне конкретизування інформації, що відображає сукупність знань певної галузі для якомога ширшого кола суб'єктів освіти. Саме таку функцію забезпечують дистанційні

технології навчання за умови застосування сучасних інформаційних засобів. Під час використання нових інформаційних технологій відбувається індивідуалізація процесу навчання. Кожен учень засвоює матеріал у своєму темпі відповідно до індивідуальних можливостей. Комп'ютерні мережі спрощують процес обміну інформацією, надаючи користувачам доступ майже до всіх типів пристроїв. Отже, актуальність дослідження полягає у розробленні та апробації методик використання мережевих ресурсів та інструментів, які б сприяли забезпеченню екологічної освіти учнів школи за допомогою інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до наказу МОН від 11.07.2011 №769 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Нововолинської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 2 Нововолинської міської ради Волинської області» колектив закладу протягом I етапу працював над реалізацією таких завдань:

- визначення та наукове обґрунтування теми, мети дослідно-експериментальної роботи;
- створення нормативно-правового забезпечення експерименту;
- створення технологічної платформи з теми дослідження: визначення базових компонентів сервера, створення засобів інтеграції базових компонентів;
- формування навчально-інформаційних ресурсів серверу з проблеми дослідження;
- вивчення та аналіз педагогічного досвіду з проблеми дослідно-експериментальної роботи;
- виявлення та експериментальна перевірка організаційних, психолого-педагогічних умов забезпечення здобуття екологічної освіти через індивідуальні програми;
- підготовка вчителів школи до роботи у навчально-виховній системі екологічної освіти.

На I етапі розроблено програму дослідно-експериментальної роботи, в якій обґрунтовано актуальність дослідження, визначено тему, мету та завдання експериментальної роботи, основні організаційно-педагогічні умови інноваційного розвитку школи.

Для забезпечення готовності педагогічних кадрів до участі в інноваційних процесах створено систему підготовки та підвищення кваліфікації вчителів. Колективом закладу з цією метою протягом етапу було проведено такі заходи:

- засідання педагогічної ради «Про роботу колективу на I етапі дослідно-експериментальної роботи», «Шляхи формування ключових компетентностей школяра»;
- організовано роботу на базі кабінету інформатики консультативного пункту для учасників навчально-виховного процесу з використанням медіаосвітніх технологій і дистанційного навчання;

– визначено склад творчих груп учителів-дослідників для участі в організації та проведенні дослідно-експериментальної роботи;

– організовано дводенні практичні заняття (квітень 2012 р.) для учнів і вчителів за участю працівників відділу створення та використання інтелектуальних мережних систем Малої академії наук України;

– проведено тренінг для педагогічного колективу щодо створення системи управління навчальним закладом;

– створено електронний майданчик психологічного супроводу учнів і батьків;

– облаштовано інформаційний стенд «Дослідно-експериментальна робота Нововолинської ЗОШ № 2»;

– здійснено поточне анкетування учнів старшої школи та їхніх батьків, вчителів школи;

– створено електронні майданчики консультаційного супроводу вчителів за методиками викладання;

– організовано роботу творчої групи вчителів з вивчення питання «Екологічна освіта у профільній школі: шляхи здобуття», членами якої підготовлено і проведено семінар для вчителів місцевих шкіл «Екологічне виховання на уроках географії» для вивчення теоретико-методологічних основ, теорії і практики щодо здобуття екологічної освіти школярями.

Активну участь у роботі експерименту взяли працівники соціально-психологічної служби закладу. Зокрема, детально вивчався принцип наступності та безперервності екологічної освіти школярів, результатом якої має стати формування екологічної свідомості учнів і відносно чіткої та логічно завершеної системи їхніх поглядів і переконань – стрижневих одиниць екологічного світогляду, що впливає на формування екологічної культури.

Зосередження уваги колективу на важливості безперервності здобуття екологічної освіти дало можливість об'єднати працівників навколо спільної ідеї та спрямувати роботу на вирішення завдань. 98% учителів колективу вважають екологічну освіту і виховання пріоритетними у навчально-виховному процесі. Задля вивчення та експертної перевірки стану наявних ресурсів і можливостей діяльності школи як експериментального навчального закладу всеукраїнського рівня було проведено діагностичну роботу щодо:

– виявлення впливу участі педагогів і школярів у дослідно-експериментальній роботі на атмосферу навчального закладу, формування вмінь і навичок, мотивації шкільного колективу до ефективної взаємодії, пошуку шляхів формування вмінь школярів з організації планування власного навчання;

– визначення рівня впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) для здійснення самоосвіти учнями та вчителями;

– підвищення інноваційного потенціалу педагогічного колективу та його готовності працювати в експериментальному режимі;

– удосконалення кадрових, інформаційних і матеріально-технічних умов експерименту.

Аналіз стану наявних ресурсів і можливостей діяльності школи як експериментального навчального закладу свідчить про достатній рівень умов, необхідних для реалізації цілей і завдань дослідно-експериментальної роботи. Кваліфікований склад педагогічних працівників свідчить про їхній високий методичний рівень: 69% – спеціалісти вищої категорії; 30% – присвоєно звання «старший вчитель», 22% – «вчитель-методист». Згідно з результатами діагностування вчителів колектив розуміє важливість і необхідність володіння ІКТ для надання якісної освіти.

Результати анкетування батьків учнів свідчать: вони позитивно сприймають упровадження ІКТ у навчально-виховний процес, розуміють важливість формування навичок і потреби самоосвіти їхніх дітей. Із опитаних учнів старшої школи 72% відзначають позитивне у використанні нових інформаційних технологій: можливість працювати у своєму темпі відповідно до своїх можливостей.

Під час I етапу дослідно-експериментальної роботи створено індивідуальні електронні майданчики вчителів та учнів, розпочато їхнє змістовне наповнення, впровадження нових інструментів, що базуються на сучасних дистанційних технологіях і які спрямовані на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, навчання самостійного оволодіння новими знаннями.

Одним із таких інструментів, що забезпечує побудову розвивального навчального середовища учнів у їхній шкільній і позашкільній діяльності, є сервер підтримки навчальної взаємодії (СПНВ), де зареєстровані вчителі та учні Нововолинської ЗОШ № 2.

На II (концептуально-діагностичному) етапі дослідно-експериментальної роботи педагогічний колектив загальноосвітнього навчального закладу працював над вирішенням таких завдань:

- розроблення теоретико-концептуальних засад дослідно-експериментальної роботи, добір методик і технологій дослідження, змісту моніторингу експерименту;

- визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості професійних уподобань учнів старшої школи, профільних схильностей учнів основної школи;

- проведення діагностики рівня педагогічної компетентності педагогічного колективу школи з проблеми дослідження;

- психолого-педагогічна діагностика рівня сформованості професійних уподобань учнів старшої школи, профільних схильностей учнів основної школи.

У результаті діяльності педагогічного колективу на II етапі розроблено теоретико-концептуальні засади дослідно-експериментальної роботи.

Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Велика роль надається методам

активного пізнання, самоосвіти, дистанційним освітнім програмам. Тому питання оптимізації мережевих ресурсів для забезпечення екологічної освіти в школі є актуальним.

Під час II етапу дослідно-експериментальної роботи внесено корективи в планування методичної роботи школи, спрямованої на підвищення науково-теоретичної, методичної, психолого-педагогічної підготовки вчителя, досягнення оптимальних результатів.

Один з напрямів методичної роботи полягає в становленні педагога-дослідника, здатного керувати власною науковою діяльністю і експериментальною діяльністю учнів, створювати умови для розвитку своїх вихованців, здійснювати цілеспрямовану самоосвіту, перетворювати власну професійну діяльність.

Під час експерименту досліджено й узагальнено переваги та недоліки використання мережевих ресурсів у навчально-виховному процесі, здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури; обґрунтовано принципи системи організації самостійної роботи учнів з використанням мережевих ресурсів: системність і послідовність, посиленість, індивідуалізація та диференціація, успішність і позитивність, активність та інтерактивність, оптимальність.

Увага колективу зосереджена на найважливішій умові, яку висуває сучасне інформаційне суспільство до школи, – конкурентноспроможність випускника, набуття ним таких рис, як здатність самостійно, критично і творчо мислити; грамотно працювати з інформацією (вміти збирати певні факти, аналізувати їх, робити ґрунтовні об'єктивні висновки; вирішувати певні завдання), тобто актуалізується проблема формування інформаційної компетентності старшокласників, адже на сьогодні – це один із найважливіших чинників, які впливають на успішність молодої людини.

Робота колективу протягом III (формувального) етапу спрямована на виконання таких завдань: розроблення та практичне відпрацювання методики узгодження взаємодії учасників навчально-виховного процесу, органів виконавчої влади, представників громадських організацій для забезпечення функціонування системи здобуття екологічної освіти учнями старшої школи. Експериментальне впровадження системи здобуття екологічної освіти учнями шляхом дистанційного навчання.

Одним із елементів навчально-розвивального середовища є метод дистанційного навчання, що містить мережевий проект – спільну навчально-пізнавальну творчу або ігрову діяльність учнів-партнерів, яка має спільну мету (дослідження деякої проблеми), узгоджені методи, способи взаємодії, спрямовані на досягнення спільного результату.

Ця педагогічна технологія орієнтована на застосування фактичних знань та набуття нових (часто шляхом самоосвіти) і є прикладом поєднання урочної та позаурочної діяльності. Використовуються мережеві сервери InHost (сервер підтримки навчальної взаємодії – СПНВ) та Інтернет-ресурс OneDrive.

Інструментальні засоби мережевого середовища СПНВ надають можливість вчителю інтегрувати окремі фрагменти інформації і конструювати такі навчальні курси, які дають змогу вивчати як окремі питання предмету, так і його розділи; забезпечувати адміністративне середовище, в якому легко керувати індивідуальними курсами, синхронними подіями, завданнями для учнів; підтримують доступ до особистих бібліотек учнів, надають можливість спілкуватися з викладачами та між собою.

Так, наприклад, у межах програми дослідно-експериментальної роботи школи учнями старших класів здійснювався проект «Бережи природу», під час роботи над яким школярі вчилися працювати з видавничими програмами і створювали буклети, які пізніше розповсюджували.

Використання цього серверу дало можливість учням відшукати необхідну інформацію, проаналізувати та систематизувати її і розмістити в персональній бібліотеці електронного майданчика учня школи.

За результатами опитування, школярам легко вдається поділитися на групи, провести дослідження, оцінити результати діяльності. Допомога вчителя найбільше потрібна під час планування проекту, формулювання висновків. Найцікавішим моментом у роботі над проектом є представлення результатів роботи групи або окремих учасників.

OneDrive – це безкоштовне онлайн-сховище в хмарі, яке можна отримати разом із обліковим записом Microsoft. Воно працює як додатковий жорсткий диск, доступний на будь-яких пристроях. Тут зручно зберігати фотографії, відео й документи, надаючи до них доступ кому й коли завгодно.

Сервіси служби OneDrive дають змогу: працювати з файлами, до яких надано доступ; завантажувати одразу декілька фотографій, відео та інших файлів; спільно працювати над файлами, надсилати запрошення до їхнього перегляду або посилання на них, публікувати файли у соціальних мережах; доступу до файлів у OneDrive з інших програм; відкривати файли з OneDrive в інших програмах і зберігати їх на своєму комп'ютері. Вхід на цей ресурс виконується за допомогою служби Windows ID, сервісу ідентифікації та аутентифікації, що надається системою Windows Live.

Накопичений досвід застосування мережевих ресурсів засвідчив, що цей вид інформаційних технологій дає змогу:

– організовувати спільні проекти досліджень учнів. Такий підхід забезпечує справжню дослідницьку, творчу, практичну, самостійну діяльність школярів із використанням розмаїття засобів і форм самостійної, пізнавальної та практичної творчої роботи;

– надавати оперативну консультаційну допомогу під час навчального процесу;

– швидко обмінюватися інформацією, ідеями, планами щодо питань і тем, які цікавлять, розширюючи при цьому свій кругозір та підвищуючи культурний рівень;

– формувати в учнів, учителів комунікативні вміння, культуру спілкування, залучаючи до процесу спільного пошуку, дискусій, порівнянь;

– навчати пошуку інформації, її опрацювання за допомогою комп'ютерних технологій;

– забезпечувати культурний, гуманітарний розвиток учня.

Успіхом закладу є перемоги таких учнів: Шворака Ярослава (11 клас) – II місце у Всеукраїнському чемпіонаті з інформаційних технологій «Екософт – 2014»; Кузнєцова Олександра (11 клас) – I місце в III етапі у конкурсі Юних інформатиків, аматорів комп'ютерної техніки; Веремчука Назара (9 клас) – III місце в обласній олімпіаді ім. академіка М. П. Кравчука; Третяка Назара (9 клас) і Мазурка Богдана (7 клас) – I місце в Міжнародній виставці-конкурсі зі стендового моделювання «Kyiv Scale Model Fest-2015», I місце у III етапі Всеукраїнської експедиції учнівської та студентської молоді, напрям «Географія рідного краю» (колективна робота членів туристсько-краєзнавчого гуртка). У закладі щорічно проводиться захід за підсумками участі в олімпіадах, конкурсах, турнірах «Свято розумних, творчих, талановитих», де відзначаються найбільш успішні учні в номінаціях «Кращий учень школи», «Гордість школи», «Кращий спортсмен», «Надія школи», «Кращий випускник школи».

Сприяє всебічному розвитку та вихованню робота пришкольного табору з денним перебуванням «Зелена планета» еколого-інформаційного спрямування. Метою реалізації складеної колективом програми табору є розширення та поглиблення знань про навколишній світ, що є важливим елементом екологічної культури особистості, вдосконалення навичок володіння ІКТ. У рамках реалізації проекту передбачена партнерська співпраця різновікових груп учнів, коли старші учні навчаються, навчаючи менших.

Під керівництвом вчителя інформатики учнем школи Швораком Ярославом було створено навчальний програмний засіб «Календар природи», який поєднує в собі основні засоби для запису, систематизації та аналізу спостережень за природою та зручний користувачький інтерфейс. Учні завантажують програму на комп'ютери, ведуть спостереження, підводять підсумки, аналізують сезонні зміни в живій і неживій природі.

Крім цього, здійснюються екологічні походи за маршрутами, розробленими вчителем географії Карпцем М. Методика проведення екологічних стежин описана в авторському посібнику «За порогом рідного дому».

Висновки. Отже, формування освітнього середовища в умовах дослідно-експериментальної роботи сприяє якомога більшому задоволенню потреб особистісного розвитку суб'єктів освітнього процесу, мотивації їхньої діяльності, забезпеченню досягнення цілей спільної діяльності. Організаційно-педагогічні основи функціонування школи дають можливість застосовувати інноваційні процеси у системі навчання та виховання учнів, постійно та цілеспрямовано підвищувати науково-методичний, загально-педагогічний, професійний рівень учителів.

Список використаної літератури

1. Гизатуллин Х. Н. Концепция устойчивого развития: новая социально-экономическая парадигма / Х. Н. Гизатуллин, В. А. Троицкий // Общественные науки и современность. – 1998. – № 5. – С. 124–130.

2. Каропа Г. Н. Экологическое образование школьников: ведущие тенденции и парадигмальные сдвиги / Г. Н. Каропа. – Минск: НИО, 2000. – С. 4–9.

3. Образование для устойчивого развития: истоки, тенденции, перспективы: материалы Международной научно-практической конференции по устойчивому развитию, 27–28 мая 2004 г. / Министерство образования и науки РБ, Министерство природных ресурсов и охраны окружающей среды. – Минск, 2002. – С. 53–55.

4. Стрижак О. Є. Засоби онтологічної інтеграції і супроводу розподілених просторових і семантичних інформаційних ресурсів. – Екологічна безпека та природокористування: зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт., НАН України Ін-т телекомунікацій і глобал. інформ. простору; редкол. : О. С. Волошкіна, О. М. Трофимчук (голов. ред.) – К., 2013 – Вип. 12. – 198 с.

5. Теоретичні основи проектування інформаційних середовищ, як педагогічних систем. Спрямованих на підтримку творчої діяльності учнів: Монографія / (за ред. канд. техн. наук В. В. Камишина і канд. техн. наук О. Є. Стрижака). – К. : Інформаційні системи, 2010. – 194 с.

Алла Кобыш, Алина Островская. Педагогические условия развития инновационной среды учебного заведения в условиях педагогического эксперимента.

Рассматриваются практические шаги обеспечения педагогических условий развития инновационной среды школы в условиях исследовательско-экспериментальной работы. Определены пути реализации использования сетевых ресурсов в управленческой деятельности, организации учебно-воспитательного процесса, системе повышения профессионального мастерства педагогов.

Ключевые слова: *информационно-образовательная среда, экологизация образования, информационно-компьютерные технологии, сетевые ресурсы.*

Alla Kobysh, Alina Ostrovska. Pedagogical conditions of the development of the innovation environment institutions in the conditions of pedagogical experiment.

Practical steps of providing of pedagogical conditions of the development of the innovation school environment in terms of research and experimental work are considered. The ways of realization the use of network resources in management, organization of educational process, improvement of the teacher's professional skill are described.

Keywords: *information and educational environment, environmental education, computer information technology, network resources.*